

monhermere vil du bli fet, få sprø knokler, miste sexlysten og bli deprimeret og oppblåst – i tillegg til andre symptomer. Bioidentiske hormoner er det eneste svaret for å stoppe sykdom, vektøkning og andre symptomer som er forbundet med hormonell nedgang.

De viktigste hormonene mot aldring er tyroksin, DHEA (dehydroepiandrosteron), kortisol, insulin, veksthormon, østrogen, testosteron og progesteron. Denne type medisinsk behandling forsinkes og noen ganger reverser aldringsprosessen. Det er ikke lenger slik at man skal dø med sykdom. For godt til å være sant?

All sykdom og tidlig aldring hos kvinner er ifølge forfatteren forårsaket av p-piller. P-pillebruk setter kroppen i en slags tilstand av kontrollert menopause, og – siden menopausen er begynnelsen til slutten når det gjelder helsen – er det en tragedie å gi 18 år gamle kvinner p-piller.

Det er en del feilaktige og misvisende data som bringes til torgs, som når forfatteren slår fast at økningen i forekomst av brystkreft, livmor- og eggstokkreft skyldes bruk av p-piller. (En metanalyse, publisert i 2008, viser at bruk av p-piller i mer enn ti år har redusert forekomsten av både livmor- og eggstokkreft med ca. 30 % (1).)

De fem delene omhandler følgende: hvordan holde innsiden ung, om menn og deres hormoner, om de tre s-er (sex, søvn og stress), om avgiftning og miljøets virkning på helsen og til slutt om å leve ungdommelig. Teksten er basert på intervjuer med pasienter og legene deres, leger som har interessert seg spesielt for såkalt energimedisin, ernæring og hormonell ubalanse.

Oversetteren kunne ha gjort seg umake med å oversette hormonverdier og bruke norske benevnelser. Oversettelsen skjermes dessuten av en del ortografiske feil – og det heter da ikke «sjansen» for å få kreft, men risikoen! Hva er «Rhodiola»? En urt? Hva er «RDA» (anbefalt dietttilskudd)? Oversetteren kunne med fordel ha forklart en del om disse preparatene og om det er mulig å få disse i Norge. Det samme kan sies om bioidentiske hormoner. Er dette noe man kan få tak i her i landet?

Dette er en bok for dem som er spesielt interessert i alternativmedisin og bioidentiske hormoner, urter og annet kosttilskudd – og en detaljert og repetitiv beskrivelse av aldring som hormonmangelsyndrom. Den er ikke særlig nyttig sett med norske øyne.

Det er amerikanske forhold som beskrives, et land der riktig kost og ernæring er forbeholdt de relativt få og fedme og livsstilssykdommer er økende for et økende antall. Denne overdrevene vektlegging av egen helsetilstand, hormoner og årsak til aldring er ganske fremmed for de fleste av oss og kan virke imot sin hensikt. Jeg er ikke sikker på om *Sunn alderdom med vitalitet og velvære* vil få noe stort norsk publikum og kan ikke anbefale den –

den er verken særlig nyttig eller særlig leseverdig.

Inger Øverlie
Bayer Schering Pharma
Oslo

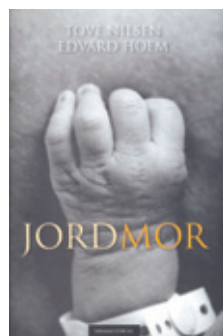
Litteratur

1. Collaborative Group on Epidemiological Studies of ovarian cancer. Ovarian cancer and oral contraceptives: collaborative reanalysis of data from 45 epidemiological studies including 23257 women with ovarian cancer and 87 303 controls. *Lancet* 2008; 371: 303–14.

Jordmødrene feirer seg selv – diskre som alltid

Nilsen T, Hoem E.

Jordmor
302 s, ill. Snarøya: Dinamo Forlag, 2008.
Pris NOK 349
ISBN 978-82-8071-193-9

Den norske jordmorforening fylte 100 år i 2008. Som de fleste andre organisasjoner ønsker de å hylle seg selv. I stedet for å få nedtegnet sin organisasjonshistorie har foreningen valgt å engasjere to skjønnlitterære forfattere til å skrive.

Det fremkommer lite informasjon om hva slags oppdrag Tove Nilsen og Edvard Hoem har påtatt seg – hva var bestillingen, mandatet? I begynnelsen av lesingen er dette et forstyrrende element, men etter hvert blir man bare fanget av de to fortellingene. De står støtt på egne bein.

Det må være vanskelig å skrive om fødsler, temaet er på samme tid så alminnelig og så ufattelig stort. Hvordan kan man unngå å bli pinlig banal, selvfølgelig, privat eller emosjonell? Tove Nilsen skriver om stort og smått, gammelt og nytt. Hun gjør det medrivende, allment og nært på samme tid. Hovedvekten er på triaden mor, barn og jordmor. Hun knytter sine egne fødsels-erfaringer til observasjoner fra et slags feltarbeid på en fødeavdeling og viser oss sammenhengene i tid og rom når det gjelder utviklingen av fødselshjelpen og jordmorprofesjonen. Det er et stykke til å bli både klok og glad av.

Edvard Hoem har gitt liv til noen spinkle biografiske opplysninger om sin egen tippoldemor, som var jordmor i Romsdalen og utdannet i 1822. Han har skapt et troverdig bilde av et levende menneske satt inn i historisk sammenheng. Han har dessuten oppgitt kilder. Dette savner man i Tove Nilsens del, hun har helt åpenbart gått til en

rekke kilder, men de er ikke angitt. Det ville vært interessant for leseren å kunne følge opp enkelte av hennes veldig spennende assosiasjoner.

Jordmorforeningen har all ære av denne utgivelsen, som egner seg for alle som en eller annen gang har befunnet seg i en fødestue – om det nå er som fødende, medfølgende pappa eller jordmor. Etter lesingen kan man studere fine bilder av nyfødte, tatt av fotograf Tine Poppe.

Kristina Kjørheim

Avdeling for årsaks- og karsinogeneseforskning
Kreftregisteret

Tuberkulosen i nord

Ryymin TS.

Smitte, språk og kultur

Tuberkulosearbeidet i Finnmark. 368 s, tab.
Oslo: Scandinavian Academic Press, 2009.
Pris NOK 298
ISBN 978-82-304-0044-9

Boka er basert på søk og leiting i arkiv og trykte kjelder. Lista over noter har 1 224 nummer, det er altså eit stort arbeid som er gjort. Tidsperspektivet er 1900–60, sjølv om det er liner og noter til det som hende både før og etter denne perioden.

Her er innholdsliste til eit appendiks med mellom anna tabellar og figurar, men appendikset er ikkje med i den utgåva eg fekk.

Tittelen *Smitte, språk og kultur* gir tankar om at det er ulik forståing av tuberkulosen i dei tre folkegruppene i Finnmark det er tale om. Det er skiftinga i administrativ og fagleg forståing dette går på, sjølv om det blir stilt spørsmål om samanheng mellom tuberkulosekampen og fornorskingslina i kulturpolitikken.

Tuberkulosen i Finnmark er hovudsaken – fordi tuberkulosen der var meir utbreidd og i periodar trua med å føre til drastisk reduksjon i folketalet. Det vart sett inn større nasjonalt engasjement i arbeidet med å få tuberkulosen under kontroll i Finnmark enn i nokon annan del av landet.

Utanom innleiing og konklusjon er det tre saksapittel, og det er ei oppsummering i slutten av kvart av dei. *Isolasjon og sivilisering, 1900–1920* handlar om perioden for sjukeheimane. Ein visste at tuberkulosen var smittsam og at ein basill var komen inn i kroppen. Var tuberkulosen ein sivilisasjonssjukdom? Sjukeheimar for isolasjon hindra spreiding, men kva med behandlinga?

Fra barnehelse til smittekamp 1920–1945: Ordsiftet om hindring av smittespreiing og oppbygging av motstandskraft med god allmenn helse heldt fram. Tuberkulinprøving kom og blei systematisert. Skjermbildefotografering kom. Her får Sophus Brochmann (1892–1956) ganske mykje av æra for det. Det har vore vanleg oppfatning at han berre gjennomførte det Otto Galtung (1904–81) hadde lagt klart.

Smittekamp og sosial helbredelse, 1945–1960: Dette kapitlet er om innleiinga og delvis om sluttkampen mot tuberkulosen i vårt land. Finnmark hang etter, men det vart teke spesielle krafttak her.

Smitte, språk og kultur kan vere god å slå opp i for å finne spesielle hendingar i kampen mot tuberkulosen fordi noteapparatet er så godt. I verdssamanheng er tuberkulosen framleis ein trussel, vi må ikkje gloydne det.

Kolbjørn Øygard
Sauda

Litterært oppgjør med et reduksjonistisk verdigrunnlag

Seljelid R.

Tollmann. En dagbok

332 s. Tromsø: Rolf Seljelid og Akademisk Kvarter, 2008. Pris NOK 349
ISBN 978-82-7129-212-6

Professor emeritus ved universitetet i Tromsø Rolf Seljelid har utgitt en uvanlig og verdifull roman om den psykiatriske pasienten Jacob Tollmann og hvordan han opplever seg selv og verden rundt seg.

Formen er dagboksnotedtegnelser skrevet av Tollmann, som fremstår som en person langt på siden av det de fleste vil oppfatte som normal. Han er da også sperret inne i et psykiatrisk sykehus. Dette er for så vidt ikke noen uvanlig litterær teknikk – det uvanlige er at handlingen, i den grad alle fragmentene av tanker og observasjoner i dagboken kan kalles «handling», foregår på ett sted, i en «lukket avdeling». Ut fra dette svært begrensede ståstedet folder begivenhetene seg ut i et stort mangfold med uvanlig dybde og bredde.

Om man velger å tro at dagboksnotedtegnelsene ikke er reelle, men oppdiktet, må tankene som presenteres i stor grad være

Seljelids egne. Det er uvanlig at en person med lang og anerkjent rasjonell biomedisinsk bakgrunn og kompetanse har evnen til grensesprengende, spennende og til dels bisarre refleksjoner som denne romanen er full av.

De fleste skjønnlitterære verk har tre sett aktører: forfatteren, hovedpersonen(e) og leseren(ne). Vanligvis inviteres leseren til å følge hovedpersonens historie og ta del i den i den grad den engasjerer. Forfatteren trer frem gjennom hovedperson og handling, leseren befinner seg i tredje person. I Seljelids bok blir imidlertid leseren hovedperson, mens hovedpersonen Tollmann fungerer som mangfoldig tilrettelegger, båret frem av forfatteren, som blir synlig gjennom randkommentarer.

Tollmann. En dagbok kan betraktes som et litterært formet oppgjør med et reduksjonistisk verdigrunnlag og den dominans dette grunnlaget har fått innen medisinen og i vår kultur generelt. I vårt daglige liv blir vi møtt med enkle årsak-virkning-oppfatninger både innen medisinsk informasjon og i diverse medieoppslag, mens livet på mange måter er komplekst, tilfeldig og uforutsigbart. Livet er individuelt, men det vi sammenliknes med, er statistiske gjennomsnitt basert på normalpopulasjoner. Seljelid, som selv er en vellykket frukt av en reduksjonistisk kunnskapstradisjon, lar Tollmann stille kritiske spørsmål til denne i dagboken.

Livet er tilfeldig. Det finnes tre typer tilfeldighet: den uvitende, den komplekse og den fundamentale. Her settes disse tre tilfeldighetene inn i et moderne kompleksteoretisk perspektiv med relevante referanser, samtidig som de tilrettelegges med enkle eksempler for leseren som hovedperson.

Det finnes mange former for kommunikasjon. Vårt språk i tale og skrift er én variant. Tollmann «leser» imidlertid også kråkenes språk utenfor vinduet sitt og tenker seg inn i andre virkeligheter enn vår egen, for eksempel sjamanens, fiskens eller meitemarkens. Holdningen er ydmyk – i fortellingen er det bare fantasien eller graden av «galskap» som setter grenser.

Forfatteren konkluderer med at «Mennesket har en guddommelig trang til å forstå. Der ligger vår velsignelse. Mennesket har ikke en tilsvarende guddommelig evne til å forstå. Der ligger forbannelsen». Ved å lese Seljelids tekst stimuleres evnen til å forstå.

Harald M. Eriksen

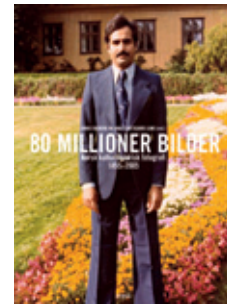
Institutt for klinisk odontologi
Universitetet i Tromsø

80 millioner kulturminner?

Ekeberg J, Lund HØ, red.

80 millioner bilder

Norsk kulturhistorisk fotografi 1855–2005.
432 s, ill. Oslo: Forlaget Press, 2008.
Pris NOK 498
ISBN 978-82-7547-315-6

Denne ambisiøst anlagte, luksuriøst utstyrte praktboken med forord av kultur- og kirkeminister Trond Giske omhandler fotografiet som kulturhistorie – fra fototeknikken kom i alminnelig bruk på midten av 1800-tallet til

begynnelsen av 2000-tallet, da digital fotografering overtok. Det er altså den «analoge æra» i norsk fotografi som er temaet.

Bak prosjektet står Nasjonalbiblioteket og Preus museum. De har et «overordnet og overlappende ansvar for den fotografiske kulturarven i Norge» (s. 9).

Det er to tematisk atskilte deler. På de første 45 sidene dreier det seg om fotografiet som historisk «levning», fotografiet som historisk informasjonsbærer og fotografiet som visuelt uttrykk. Her går det hodestups inn i grunnlagsproblemene i historiefaget, kunsthistorien og relaterte områder. Sentrale fagfolk har skrevet vektige essays, således professorene Knut Kjeldstadli og Øivind Storm Bjerke, konservator Trond Erik Bjørli og forsker Susanne Ø. Sæther, foruten redaktørene Jonas Ekeberg (direktør for Preus museum) og bildekivar ved Universitetsbiblioteket/Nasjonalbiblioteket Harald Østgaard Lund. Disse innledningskapitlene er interessant lesning. Men det blir dessverre bare overflautekrusninger, ikke dypdykk. Selv om det er henvisninger til den omfattende litteraturen på området, blir tekstene for korte. De egger til utdyping og diskusjon. En drøfting av fotografiet som kulturbærer i Norge hadde fortjent alle de 432 sidene.

De neste 90 % er en presentasjon av et lite antall bilder som er plukket ut blant de 80 millioner redaktørene mener den bevaringsverdige fotografiske kulturarven består av. De gjengitte fotografiene finnes i de opplistede private og offentlige arkivene. Bildene som er valgt som eksempler, er trykt meget pent. De er hentet fra ulike tider og mange områder og de har lange, gode, forklarende tekster. Greit nok, men de utgjør likevel et ørlite utvalg. Hvordan er de valgt ut? De plasserer *80 millioner bilder* ufortjent i coffee-table-kategorien.

80 millioner? Og hva er kulturminne for hvem? I fotnote 2 på side 13 får vi vite hvordan noen har funnet ut at 80 millioner fotografier er bevaringsverdige. Men hvis